

บทที่ 1

บทนำ

1.1. หลักการและเหตุผล

จากสถานการณ์อุทกภัย น้ำป่าไหลหลากและโคลนถล่มในพื้นที่จังหวัดอุตรดิตถ์ ระหว่างวันที่ 21-23 พฤษภาคม 2549 :โดยมีประชาชนได้รับความเสียหายอย่างรุนแรง สถานที่ราชการ บ้านเรือนและทรัพย์สินของราษฎร สิ่งสาธารณประโยชน์ พื้นที่การเกษตรได้รับความเสียหายเป็นจำนวนมาก โดยทุกหน่วยงานได้ระดมความช่วยเหลือผู้ประสบภัยอย่างเร่งด่วนนั้น การฟื้นฟูหลังจากสภาวะวิกฤติสามารถนำเอากระบวนการวิจัยไปใช้ในการสร้างอาชีพและผลิตภัณฑ์ อันจะเป็นการเสริมสร้างเศรษฐกิจ เพื่ารายได้ ลดรายจ่าย เพื่อให้ชีวิตความเป็นอยู่ในชุมชนดีขึ้นได้

ในปี 2545 สินค้า “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” (One Tambon One Product, OTOP) สามารถสร้างรายได้ในระดับชุมชนเป็นมูลค่าถึง 15,000 ล้านบาท คาดว่าในปี 2546 และปี 2547 จะสามารถทำได้ให้ชุมชนเพิ่มขึ้นเป็น 20,000 ล้านบาทและ 30,000 ล้านบาทตามลำดับ [1] เห็นได้ชัดว่าชุมชนระดับรากหญ้าได้ให้ความสนใจในการสร้างมูลค่าเพิ่มจากภูมิปัญญาท้องถิ่น อย่างไรก็ตาม ในระยะแรกเริ่มของโครงการสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ดังกล่าว ทางรัฐบาลได้มุ่งเน้นไปที่ตัวสินค้าก่อน โดยกระตุ้นให้ชุมชนผลิตสินค้าออกมา และหาช่องทางให้ชุมชนสามารถจำหน่ายสินค้าดังกล่าวได้

การผลิตสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) หรือ สินค้าชุมชนนั้น ยังมีปัญหา หรืออุปสรรคอยู่หลายประการ ได้แก่ ปัญหาด้านการผลิต, ปัญหาด้านการตลาด, ปัญหาด้านการบริหาร, ปัญหาด้านการเงิน การบัญชี [2] จึงต้องมีกระบวนการสร้างและพัฒนาสินค้าที่เหมาะสม

การวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม คือ การทำงานวิจัยร่วมกันระหว่างนักวิจัยภายนอกกับกลุ่มเป้าหมายซึ่งจัดเป็นนักวิจัยภายใน ประกอบด้วย 3 กระบวนการที่สัมพันธ์กัน [3] คือ

1. การค้นหาปัญหาและประเด็นปัญหาร่วมกัน โดยความร่วมมือของกลุ่มที่เกี่ยวข้องตลอดกระบวนการ
2. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถานการณ์ร่วมกัน ระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการวิจัยและพัฒนาความเข้าใจปัญหาและปัจจัยที่เป็นสาเหตุเกี่ยวข้อง
3. การปฏิบัติการร่วมกัน ระหว่างผู้เกี่ยวข้องในกระบวนการวิจัย มุ่งที่การแก้ปัญหาทั้งระยะสั้นและระยะยาว

ในทางปฏิบัติ กระบวนการทั้ง 3 กระบวนการไม่สามารถแยกออกจากกัน หากแต่บูรณาการเข้าด้วยกัน แม้จะสามารถแยกวิเคราะห์กระบวนการค้นคว้า วิเคราะห์ และปฏิบัติการได้ในทุกกิจกรรมของการวิจัยอย่างมีส่วนร่วม แต่ทุกกระบวนการก็แทรกซึมอยู่ในส่วนของกันและกัน และการวิจัยอย่างมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการเรียนรู้สำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องอยู่ในโครงการ อันจะส่งผลก่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนในที่สุด [4]

แนวคิด “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” เป็นแนวคิดที่ต้องการให้แต่ละหมู่บ้านมีผลิตภัณฑ์ (หลัก) อย่างน้อย 1 ประเภท เป็นผลิตภัณฑ์ที่ใช้วัตถุดิบและทรัพยากรของท้องถิ่น ซึ่งถือได้ว่าเป็นการสร้างเศรษฐกิจชุมชน

ให้เกิดขึ้น [5] เป็นแนวคิดที่สอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียง ตามแนวพระราชดำริของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว กิจกรรมทางเศรษฐกิจ “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” จะเป็นเครื่องมือในการ กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ของชุมชน เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง [6]

โดยที่ทางองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดำนานาขาม อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานีซึ่งเป็นพื้นที่ได้รับผล จากอุทกภัยได้ประสานงานมายังมหาวิทยาลัยเพื่อขอความช่วยเหลือในการผลิตสินค้าชุมชนเพื่อเป็นอาชีพ เสริมและอาชีพทดแทน ผู้วิจัยจึงมีแนวคิดที่จะนำเอากระบวนการของการวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมโดย ผู้วิจัยจะปฏิบัติการวิจัยร่วมกับชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดำนานาขาม เพื่อการฟื้นฟูสภาวะภายหลัง ประสบอุทกภัย

1.2 วัตถุประสงค์

เพื่อให้ได้อาชีพเสริม-อาชีพทดแทนที่เหมาะสมในกระบวนการผลิต และการตลาดในระดับชุมชน

1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ได้ผลิตภัณฑ์จากอาชีพเสริม-อาชีพทดแทนที่ชุมชนสามารถผลิตได้เอง อย่างน้อย 2 ผลิตภัณฑ์ โดย สามารถลดรายจ่าย-เพิ่มรายได้โดยเฉลี่ยให้แก่ชุมชนอย่างน้อยครอบครัวละ 1,000 บาทต่อเดือน ชุมชนเกิด กระบวนการเรียนรู้และพัฒนา ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น และสามารถกระจายไปยังชุมชนอื่นๆ ได้